

ERTUĞRUL GAZİ'Yİ ANMA VE SÖĞÜT ŞENLİĞİ VAKFI YAYINLARI NO: 7

SÖĞÜT

VII. OSMANLI SEMPOZYUMU

(Söğüt, Eylül 1992)

ANKARA
1993

TÜRK-İSLÂM TARİHİNDE KÖSEMİHAL ABDULLAH MİHALGAZİ

Tahsin Yaprak

Değerli ve Sevgili Dinleyicilerim,

Türk devlet geleneğinin, siyasî, askerî ve kültürel sürecinde Anadolu'da Bizans ile karşılaşmaları, Türk-İslâm kültürünün Bizans kültürüne üstünlüğünü gösteren tipik misallerle doludur. Bu misallerden biri de, Harmankaya'da 13 ve 14. asırlarda yaşamış olan Abdullah Mihal Gazi'dir. Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda Osman Gazi'nin silah arkadaşı, sırdaşı olan Mihal Gazi, devlet geleneğimiz içinde ve Türk-İslam askerî gücünde üç asır boyunca AKINCIBAŞI olarak komutanlık göreviyle öncülük harekâtında bulunan Mihaloğulları sülâlesinin Atası'dır.

Bursa'nın kansasız alınmasında Orhan Gazi'nin başmurahhashlığını üstlenmiş, Bizans'ın Harmankaya tekfurluğundan, Osmanlı Devleti'nin ilk Sancakbeyliğine ve İslam'ın Gazilik rütbesine yükselmiş bir kahramandır.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan önce ve sonra, Osman Bey ile ilk karşılaşmasından itibaren, Bizans içinde olduğu halde gösterdiği dostluk davranışlarıyla ve askerî tarih bakımından ilk Osmanlı akıncı teşkilâtının başı olmasıyla, Haçlıdan Hilâle, Bizans kültüründen Türk-İslâm kültürüne koşan ilk tekfur olarak, tekfurluktan Gaziliğe yükselen Mihal Gazi, bu özelliğiyle çok incelenmesi gereken tarihî bir şahsiyettir.

Ancak Oğuz töresinde ve Türk kültüründe görülen Allah için feda duygusunu yıllarca kalbinde saklayıp, gerektikçe çok ustalıklı ifa ettiği fedailik ve fedakârlıkla sürdürmüş, Ertuğrul Gazi'ye büyük bir saygı göstermiş, Şeyh Edebâli'nin elini öpmüş, himmet ve duâsını almış, Osman

Gazi tarafından Orhan Gaziye (tecrübeli ve güvenilir bir komutan olarak emanet) edilmiş, son nefesine kadar at sırtında kılıç sallayarak fetihlere koşmakla ömrünü geçirmiş, devletin dört direğinden biri olmuştur, Mihal Gazi.

Osmanlı tarihlerinin bütün rivayetlerini birleştirerek özetleyen Ord.Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı şöyle diyor: "Eskişehir Türk Beyi Alişir ile Osman Gazi arasındaki bir çarpışmada, karşı tarafta bulunan Mihal Bey esir düşmüş, Osman Bey bunun yiğitliğine binaen kendisini serbest bırakmış ve dost olmuştur." (Osmanlı Tarihi C.1, S.570).

Aynı Eserin 107. sayfasında: "691 H. ve 1291 M. yılında Osman Bey, Eskişehir civarında Karacaşehir'i aldığı gibi, daha sonra Mudurnu tarafındaki Samsa Çavuş ve kardeşi Sülemiş ile de görüşerek... Harman-kaya Rum beği Köse Mihal de beraberinde olduğu halde Sakarya vâdisindeki Sorkun, Taraklı, Göynük taraflarına akın yaptılar". diye kaydediyor.

Osman Gazinin muvaffakiyetleri, komşu Bizans tekfurlarını korkuttuğundan, bunlar Osman Bey'i, Yarhisar tekfuru ile Bilecik tekfurunun düğününe davet ederek, o vesile ile öldürmek istemişlerdi. Fakat Osman Bey'i düğüne davetle vazifeli Harman-kaya Beği Köse Mihal, Osman Bey'i durumdan haberdar etmiş, tedbirli hareket eden Osman Beğde aldığı tertibat üzerine Yenişehir ile Bilecik'i zaptetmiş ve gelin olarak Bilecik beyinin oğluna verilecek olan Yarhisar beyinin kızını, kendi oğlu Orhan Bey'e nikahlamıştır (1299 M.). Aynı eserin C.1, s.110'da deniliyor ki:

"Osman Beyin sâdık dostu olan Harman-kaya hâkimi Köse Mihal 1313 M. de açıkça müslüman oldu ve beraberce Lefke, Mekece, Geyve ve Gölpazarı ile Löblüce kaleleri alındı." Yine Osmanlı Tarihi s.117'de:

"1326 da mühim bir kuvvetle Bursa üzerine yürüyen Orhan Beğ, tecrübeli kumandanları Köse Mihal, Turgut Alp, Şeyh Mahmud ve Ahi Hasan ile görüşerek bu şehrin güneyindeki, Bursa'nın anahtarı olan At-ranos (Orhaneli) kalesini alıp yıktıktan sonra, Bursa önüne gelerek Pınarbaşı mevkiinde karagâhını kurmuş ve kaleyi sarmıştır. Kaleyi kurtar-

maktan ve yardımdan ümidini kesmiş olan Bursa tekfuru, Gazi Mihal Bey vasıtasıyla, bazı şartlarla kaleyi (Bursa'yı) teslim edeceğini bildirmiştir. Dipnotunda da (Orhan Gazi 1326'da Bursa'yı muhasara etti, Köse Mihal Orhan Bey tarafından müsaleha şartlarını müzakereye memur edildi) denmektedir.

Bazı tarihçiler Köse Mihal'i, torunu Gazi Mihal ile karıştırmışlardır. Oysa Gazi Mihal, Köse Mihal'in Aziz Beğ adındaki oğlunun oğludur ve Edirne'de kendi adıyla yaptırdığı harab cami yanında medfundur.

Köse Mihal'in öteki oğlu Gazi Ali Bey, Kosova meydan savaşına katılmış, gösterdiği kahramanlıktan dolayı, Yıldırım Bayezid tarafından bir fermanla takdir edilmiştir. İşte bu Gazi Ali Bey'in çocukları ve torunları da 15. yüzyılda Amasya ve çevresinde yerleşmişlerdir. Böylece bunun Anadolu kolunu devam ettirmişler, Gazi Mihal ve babası Aziz Beğ de Edirne'de yerleşerek Rumeli kolunu sürdürmüşlerdir. Bundan dolayı da tarihçiler MİHALOĞULLARI'nı, Anadolu ve Rumeli kolu olarak iki kısımda incelemişlerdir. Rumeli kolu, üç yerde yerleşmiş ve Plevneliler, Tırnovalılar adıyla aynı isimli yerleşim bölgelerinde yaşamışlardır.

Anadolu kolu ise; Amasyalılar ve Bursalılar diye anılmıştır. Bilecik ve Söğüt'ün kuzeydoğusunda Sakarya vadisine komşu olan Harmankaya aynı zamanda Gölpazarı (Göhlisarı) çevresinin içinde bölge merkezi olmuş ve Osmanlı devrinde Mihal Gazi nahiyesi olarak Mihal Gazi'nin sarayına, türbesine makam olagelmiştir. Bursalılar kolunun ana yerleşim bölgesi de halen günümüzde hizmet görmekte olan bir cami, mekteb, hamam ve bir imaret bulunan Gölpazarı olup, Mihal Gazi'nin bir ara burayı merkez yaptığı dolayısıyla tarihî vakıf eserlerini yaptırdığı yer olduğu anlaşılmaktadır. Vakıf bırakma konusunda eşi az bulunur bir şahsiyet olan Mihal Gazi, 15. asır Fatih devrinden kalma bir vakıf defterine göre, kendine kılıç hakkı ve savaş ganimeti olarak verilmiş olan kilometrelerce karelik emlakini, idaresine verilen bütün köy kasabalardaki çiftliklerini HARMANKAYA MÂLİKÂNESİ VAKFİYESİ adıyla Türk milletine vakfetmiştir.

Cumhuriyet devrinde, Mihal Gazi nahiyesi idare merkezi, Harman-kaya'dan, Akköye alınmış ise de, bir müddet sonra, Sakarya üzerinde bulunan ve yayla halkının kümeler halinde gelip yerleşmesiyle oluşan köyüne nakledilmiş ve esasen burası da Mihal Gazi'ye Osman Bey tarafından kılıç hakkı olarak verilen bir çiftlik olmasıyla, adı Mihalgazi'ye çevrilmiş, son yıllarda da ilçe yapılmasıyla halen Eskişehir'e bağlı Mihalgazi ilçesi olmuştur. Fakat tarihî bakımdan, Mihal Gazi nahiyesine bağlı bütün arazi ve emlakın, köy ve kasabaların merkezi Harmankaya'dır.

Merhum Ekrem Hakkı Ayverdi, Osmanlı Mimarîsinin ilk Devri adlı eserinin 150 ve 152. s.da şu bilgileri veriyor:

"Sakarya'nın sağ kesiminde yeni ismiyle Harmanköyü, kuzeye Taraklı, Göynük, Mudurnu'ya doğru daha 13. asır sonunda başlıyan akınlarda ve 14. asır başındaki fetihlerde rehberlik eden Koca Gazi Köse Mihal'in tekfuru bulunduğu kalededir..."

Buradaki hisarın sahibi olan Mihal Bey, Osman Gazi ile ilk temas ettiği zaman Ortodoks dininde, fakat ırken TÜRK idi...

Harmankaya'da Gazi Köse Mihal kabri, iki kırık sütunun söve teşkil ettiği kapıdan girince rastlanan ilk mezardır. İkinci lahid ise, kitabe olmadığından bilinmiyor, fakat millî hafıza bu yadigarları unutmuyor. Ama sadece unutmamakla kalıyor, yoksa mezar ona lâayık olmaktan çıkmış uzak bir kabirdir. Ona gösterilmesi gereken alâkanın delili olarak güzel bir şey yapılmalıydı. Mihal Bey rivayete göre Yenişehirde (savaş ederken) vefat etmiş, vasiyeti gereğince buraya getirilmiştir. Kabrinin alt tarafında iki koca meşe ile işaretli yerde de akrabaları yatmaktadır."

Bu bilgiler Mihal Gazi türbesinin bu günkü durumuna uymaktadır, bütün ömrünü, bütün nesillerini ve bütün emlak ve arazisini Türk Milleti'ne vakfeden, feda eden bu TÜRK-İslâm dostu, nesillere örnek olacak bir kültür milliyetçiliği sembolüdür. Türbesi ona lâayık olmak gerekir.

İ.H. Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi'nde verdiği bilgide, türbenin, Sultan Abdülhamid tarafından, Bolu mutasarrıfı İsmail Kemal Bey'in 1885

tarihli telgraf fermanı ile ve Hacı Ali Bey delaletiyle yaptırılması istenmiştir. Vefat tarihi 1326 dan sonra olduğu bilinen Mihâl Gazi'nin nasıl Yenişehir'den Harmankaya'ya götürülürken Söğüt'te Ertuğrul Gazi türbesi önünde bulunan ve Osman Gazi'nin ilk defa gömülüp de sonradan Bursa'ya nakledilmesiyle boşalan muvakkat kabrine konulup bir gece misafir edildikten sonra Harmanköy'deki türbesine defnedilmiştir. Bu durumu Sultan Abdülhamid tesbit ettirmiş ve sağlığında, Devletin kuruluşunda beraber olduklarını, vefatlarından sonra da (kabir beraberliği) ile devam ettirdiklerinin hatıra olarak, şu kitabeyi yazdırıp koydurmuştur:

*"Bâdi-i Saltanat, sâhibü'l gazâ Osman Hân,
Yedi yüz yirmi altı dâhil-i Selâm oldu.
Medfenden alup da Bursa'ya nakletti Orhan Han,
Medfeni, Mihâl Gazi için şân-ı makam oldu."*

Harmankaya; Bizans'ın, Selçuklu sınırında, en önemli müstahkem mevki ve ileri karakolu olduğundan, Köse Mihâl'in de böyle bir makamın ve bölgenin komutanı olmasından dolayı, Osman Beğ'e gösterdiği dostluğun samimiyetinden şüphe edenler vardı. Zaman zaman Osman beğ'e bunu hatırlatmışlardı.

Osman Beğ şu cevabı vermiştir:

"MİHAL BEĞ bize yârı gâr'dır ve nice gazalarda sadâkatle nâm-dâr vâcibür-riâye bir gamhovâr-ı vefâdârdır ki, ZÂHİREN küfründen başka aybı yoktur. Ve ol AYBI dahi, Hüdâ-yı Gaffâr, mazhar-ı Mass-ı Kerim-i Hidâye âsâr kılar, zira Âyet-i Kerime mazmûnuna riâyet vâcibattan idüğüne şübhe yoktur. Ümidir ki o noksanı dahi an kariyb KEMAL-İ İSLÂM İLE MÜBEDDEL OLA." Ne zaman Mihâl Gazi ile karşılaşsa OSMAN Beğ onu kucaklar ve (Mihâl kardeşim) derdi, VE BİR İYİLİĞİNİ GÖRÜNCE "Mihâl kardeşim, senin bu yaptığın iyiliği ancak bir müslüman Türk yapabilir" diye karşılırdı.

Osman Beğ ne zaman haber yollasa hemen koşan Mihâl Gazi'ye gece yarısı Söğüt'ten Harmankaya'ya Aykut Alp'i göndermiş ve "Tizce git Mihâl'e haber et azıym seferimiz vardır, bütün yiğitler hazır, am bek-

ler" demiştir. Aykut Alp'le beraber yatağından kalkıp atıyla ve kılıcıyla Söğüt'e varan Mihal Gazi, "SEFERİMİZ NEREYE BEĞİM" deyince OSMAN BEĞ:

"MİHAL KARDEŞİM, biz önce gönül âleminde bir sefer yapsak, bir İMAN seferine çıksak deriz, ne dersin?" diye İslama kibarca davet mesajı uzatmıştır. Mihal Gazi de, "Beğim, şimdilik biraz daha böyle kalayım, zamanı gelince o da olur, fakat Bizans içinden yapmam gereken bundan sonraki hizmetleri yapabilmem için bu daha lüzumludur" diyerek çok diplomatça bir cevap vermiştir. Nitekim bir çok tekfurlarla savaşlardan ve zaferlerden sonra, Mihal Gazi bir gün Osman Bey'in önünde ve bütün Kayı boyu büyüklerinin huzurunda, selâm ve Kelime-i şehadetle geliyor, Fatihayı ihlâs ve Felak, Nâs surelerini de okuyor, MÜSLÜMAN OLDUĞUNU İLK DEFA AÇIKLIYOR?. Osman Beğ hayretle "Mihal Kardeşim bu ne haldir, sen bunları bilmezdin, nerden öğrendin" diye soruyor.

Mihal Gazi gizli gerçeği açıklıyor: "Beklediğim bu gündür, ben yıllar önce Hz. Peygamberi rüyamda gördüm, benim adımlı ABDULLAH koydu, tizce git, Osman diye bir yiğit vardır, Nûr onun yanındadır, ona katıl, o yiğit Allah yolunda cihad eder. Benim Ak Sancağım Onun yanındadır, senin de neslin âleme yayılıp atadan ataya cihad etsin, tâ ENGÜRÜ'ye kadar İslam sancağını götüreler" buyurdu.

Bunu duyan Kayı boyu büyükleri coşmuş, çok hoşnud olup onu kucaklayıp tebrik etmişler ve Allah'a şükür secdeleri yapmışlardır. İşte Osmanlı Devletinin kuruluşundaki KAHRAMAN MİHAL GAZİ BUDUR?...

Ruhları Şad olsun.